

พิธีเลี้ยงผี ปู่และย่าและ

เรื่อง : สุดารรา สุจฉายา
ภาพ : สกล เกษมพันธ์ุ

คนเมืองนับถือผีมาช้านาน เช่นเดียวกับกลุ่มคนไทกลุ่มอื่น ๆ แม้วันนี้คนเมืองจะรับพุทธศาสนาเป็นหลักยึดในวิถีชีวิตแล้ว แต่ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังคงดำรงอยู่และผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกับพุทธศาสนา ชาวเชียงใหม่นับถือผีปู่และย่าและมาแต่อดีต ในตำนาน

พื้นเมืองกล่าวว่า ปู่และย่าและเป็นผู้บรรพบุรุษของพวกเรามีหน้าที่ดูแลรักษาเมืองเชียงใหม่ กษัตริย์ ชุนนาง และชาวบ้านจะต้องร่วมกันทำพิธีเลี้ยงผีปู่และย่าและเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้นหรือแรม ๔ ค่ำ เดือน ๙ เหนือ โดยการฆ่าควายเช่นสังเวย ในพิธีเลี้ยงมีการเข้าทรง "เจ้านาย" เพื่อพยากรณ์ถึงความเป็นอยู่และความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองด้วย คนโบราณเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีเลี้ยงปู่และย่าและจะทำให้บ้านเมืองไม่สงบสุข เกิดภัยพิบัติ ดังเช่นในสมัยพระเจ้าเมกุฎีที่ห้ามชาวบ้านทำพิธีบูชา จึงเป็นเหตุให้เชียงใหม่ต้องเสียเอกราชตกเป็นของพม่า

พิธีเลี้ยงผีปู่และย่าและทำสืบต่อกันมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๐ ทางราชการก็ห้ามทำการเช่นสร้าง จนถึงสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาจึงได้รับการรื้อฟื้นขึ้นอีกครั้ง แต่ให้กระทำพิธีเช่นสร้างที่ดงปู่และย่าและทางทิศตะวันออกของเชิงดอยคำเท่านั้น โดยมีชาวบ้านดินดอยสุเทพ และตำบลแม่เหียะเป็นผู้กระทำพิธี

ในตำนานและประวัติวัดพระธาตุดอยคำกล่าวว่า ปู่และย่าและเป็นยักษ์ชอบกินเนื้อคนอาศัยอยู่กับลูกที่ดอยคำ วันหนึ่งพระพุทธเจ้ากับเหล่าสาวกเสด็จมา ยักษ์ทั้งสามจะจับกิน แต่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบุญบารมีแผ่เมตตา ทำให้ยักษ์ทั้งสามกลัวเกรง ยอมรับศีล ๕

แต่ปู่และย่าและไม่สามารถถือศีล ๕ ได้ตลอด จึงได้ขอพระพุทธเจ้ากินเนื้อมนุษย์ปีละ ๒ คน แต่พระองค์ทรงเมื่อนุญาตยักษ์ทั้งสองได้ขอเปลี่ยนเป็นเนื้อสัตว์แทน พระพุทธองค์ก็ทรงเมื่อนุญาตอีก เพียงแค่บอกให้ไปถามเจ้าผู้ครองนครแล้วพระองค์ก็จากไป ทั้งพระเกศาธาตุมอบให้ปู่และย่าและเป็นผู้ดูแลรักษา ยักษ์ทั้งสองตนจึงไปขอต่อเจ้าเมืองขอมุญาตกินเนื้อสัตว์ เจ้าเมืองอนุญาตให้กินได้แค่ปีละครั้ง ในประเพณีเลี้ยงผีปู่และย่าและจึงมีการฆ่าควายสังเวยและมีผ้าพระภฏเขียนเป็นรูปพระพุทธเจ้าปางโปรดสัตว์พร้อมอัครสาวกทั้งสองข้างนำมาแขวนห้อยกับต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ตามตำนานที่กล่าวมา

นักวิชาการบางคนเชื่อว่าตำนานพระธาตุและประเพณีเลี้ยงผีปู่และย่าและแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเข้าด้วยกัน โดยยกย่องพุทธศาสนาให้มีสถานะสูงกว่าขณะที่เดียวกันก็บ่งบอกถึงความเกี่ยวเนื่องและความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับผู้ปกครองคือกษัตริย์อีกด้วย

ปัจจุบัน แม้พิธีเลี้ยงปู่และย่าและจะยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมา แต่ความเชื่อดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การลงทรงที่เคยมีความสำคัญแก่ปู่และย่าและกลับกลายเป็นเจ้าพ่อเจ้าน้องคือน้ำ ๆ ที่เสริมเติมเข้ามาหรือการขอบริจาคเงินบูชาเพื่อแลกกับการทำนายหรือหาผูกข้อมือให้พรเพื่อเสริมโชคและกระทั่งตัวพิธีกรรมเองเริ่มมีเสียงตำหนิว่าเป็นการแสดงมากขึ้นทุกที